

čitelji), avtor opiše tudi navodila oz. vodnik za demokratizatorje (varovanje politične baze, postopnost sprememb, razvijanje čuta za demokracijo). Najpomembnejša za prehod pa je izvedba volitev, zato tu ne more biti nobenih koncesij in kompromisov (možni so v načinu volitev). Čeprav so praktični nasveti med impresivnejšimi značilnostmi knjige, pa so najbrž relevantni predvsem za tretji svet Azije in Afrike in morda za prihodnjo generacijo Kitajcev. Nekateri nasveti pa so tudi rahlo površni ali ceno neresni (npr. njegovo priporočilo, kako »držati vojake zunaj politike« v novih demokracijah, je: »dajte jim igrače«, vključno z vrhunsko elektronsko opremo).

Kljub nekaterim drobnim pomanjkljivostim pa ne gre nasprotovati že zapisani splošni oceni knjige o poglobljeni, uravnoteženi in dobro formulirani teoriji in praksi demokracije in demokratizacije v svetu. Avtor tudi opozarja, da se dejavniki, odgovorni za konec nedemokratskega režima, lahko bistveno razlikujejo od tistih, ki vodijo k oblikovanju demokracije. »Nove demokracije so v bistvu ujele v Catch-22: brez legitimnosti ne morejo postati učinkovite; brez učinkovitosti težko razvijejo legitimnost« (str. 258). Demokratizacija vključuje proces učenja: »Zgodovinsko prvi poskusi vzpostavljanja demokracije pogosto ne uspejo; ponovna prizadevanja so često uspešna« (str. 172). Huntingtonovo delo kot celota pa pomeni zagovor primerjalne politike kot empirične, teoretične in dejansko globalne discipline. Ponuja nam impresivno zbirko podrobnih raziskav dejstev, širših posplošitev in vrednih praktičnih sugestij in tako zavzema posebno mesto v naraščajoči literaturi o demokratizaciji.

Marjan Brezovšek

Demokracija in politična kultura

(zbornik, ur. J. Stanič in D. Macura, izdala Enajsta univerza, Ljubljana 1992)

Zbornik z naslovom, ki govori o demo-

kraciji in politični kulturi, obsega prispevke petnajstih avtorjev, ki odpirajo zelo široko pahljačo družboslovno izjemno relevantnih vprašanj: I. Lukšič, Politična kultura – izvor pojma, njegova vsebina in aplikacija na Slovenijo; H. Požarnik, Politična kultura v demokraciji; J. Juhant, Politična kultura med osebo in strategijo; J. Makarovič, Demokracija kot umetnost konflikta; S. Južnič, Politična kultura kot manifestativnost politike ali načina političnega delovanja; A. Trstenjak, Poglavje o slovenski politični omiki; M. Košir, Kdo so psi čuvaji in zakaj tako lajajo?; V. Pečjak, Slovenci na prepihu dveh kultur; A. Stres, Od teokracije do demokracije; R. Rizman, Človekove pravice kot element politične kulture; J. Stanič, Demokracija dobrih navad in okusa; S. Hribar, Demokracija in politična kultura; M. Jogan, Politična kultura in seksizem; D. Macura, Kratka specifikacija odprtih vprašanj politične kulture; J. Kolenc, Sistemski in kritično teoretičen pristop k raziskovanju politične kulture. Knjiga Demokracija in politična kultura obsega 155 strani in ji tedaj količinske negospodarnosti in razsipnosti zanesljivo ni mogoče očitati. V vsebinskem pogledu pa deli usodo vseh tovrstnih zbornikov: različno stopnjo v znanstveni kakovosti in družboslovni imaginaciji. Mimo teoretično poglobljenih besedil se srečujemo tudi z žurnalistično-publicističnimi pristopi. Vendar samo to dejstvo glede na namen knjige, ki očitno noče biti »zbornik znanstvenih razprav«, vrednosti pričujočega dela ne zmanjšuje. Zbornik Demokracija in politična kultura je, razumljivo, skupno delo več avtorjev, ki ne samo da ni blokiralo, ampak je naravnost omogočilo notranjo dinamiko (raznorodnih) pluralističnih pogledov številnih piscev na problem demokracije in politične kulture. Čeprav bi morda (pre)hitro in površno branje knjige Demokracija in politična kultura spodbudilo vtis vsebinske razpršenosti, pa je knjiga vendarle vsebinska in pomenska celota. Razkriva nam politično kulturo kot mrežo individualnih usmeritev in stališč posameznika do političnega sistema, pa tudi kot neke vrste politično dušo, kot kolektivni spomin skupnosti. Prispevki v knjigi kažejo, da je samo demokratična politična kultura učinkovit protipol ekspanzije brezobzirne politike v družbeno tkivo, da je le demokratična politična kultura obrambni mehanizem, ki družbo varuje pred osamosvojenjo

politično oblastjo. To se mi zdi pomembno poudariti še zlasti zavoljo tega, ker tudi na Slovenskem nastaja položaj, v katerem je malodane edina oblika politizacije strankarstvo.

Na Slovenskem smo doslej, kar se politične kulture tiče, imeli tehtno in politološko antropološko zasnovano knjigo S. Južničeva Politična kultura. V obravnavanem zborniku Demokracija in politična kultura (ur. J. Stanič in D. Macura) pa se Južničeva teoretična optika politične kulture dopolnjuje z nadaljnjim teoretičnim osmišljanjem pojava politične kulture in tudi s poskusi analize politične kulture na Slovenskem, oprte na empirične študije. V tem vidim pomembno značilnost ocenjevanje knjige. Zborniku daje vrednost tudi dejstvo, da je tako glede na profile avtorjev kot tudi glede na ponujeno vsebino družboslovni splet politoloških, socioloških, psiholoških in kulturoloških proučevanj. To pa tudi utrjuje skupno težnostno središče knjige: kakšna demokracija in kakšna politična kultura. Političnega kozmosa v Sloveniji, demokratičnih procesov v Sloveniji, politične kulture, ki se razvija na Slovenskem, očitno ni mogoče zajeti samo z enodimenzionalnim družboslovnim pristopom in enodimenzionalno družboslovno panogo (disciplino). Zlasti še »temne« strani politike, podvodne politične grebene, iracionalno politično življenje lahko osvetlijo mimo politoloških in socioloških tudi psihološki in antropološki pristopi. Knjiga v glavnem odgovarja tem zahtevam.

Branje knjige nas opozori, da bo kristalizacija novih in racionalnih kulturnih prvin v politični sferi in Slovenskem dolg proces in da smo še daleč od procesa plodnega in racionalnega razreševanja interesnih nasprotij. Humus, iz katerega raste politična kultura na Slovenskem, slovensko politično podnebje, ne dajeta podlag za (pre)optimistično sklepanje.

Čprav knjiga Demokracija in politična kultura ni »pedagoško-vzgojno« zasnovana, vendar iz nje veje pomemben memento: pomen demokratičnega »treninga« za »priučljivost« demokracije in politične kulture v svetu in na Slovenskem. Ravno demokratična politična kultura je tudi pomembno »skladišče« odpora, ki ga državljani lahko nudijo glede na politične ekscese političnih elit in na izzive, ki jih tekoča, pragmatična

politika, zapredena zgolj v nenasitno oblastništvo in oblastniško samopašnost, očitno ni kos. Konec koncev: politična kultura (demokratična ali nedemokratična) se najbolj razvidno kaže v kriznih situacijah v družbah.

Naj prikaz knjige Demokracija in politična kultura sklenem s presojo, da je moja ocena knjige pozitivna. V knjigi ne gre za razsekanost problematike na posamezne medsebojno nepovezane dele in v tem smislu torej ne morem govoriti zgolj o fragmentarni mozaičnosti knjige. Obstaja združevalno ogrodje knjige: državljan kot politično pasiven izgubljenec ne more biti podlaga (participativni) demokraciji in demokratični politični kulturi. Recenzentu te knjige prihajajo na misel besede, ki jih je izrekel Jean Jack Rousseau: vladavina za ljudstvo je koristna stvar, še bolj koristno opravilo pa je vzgajati ljudstvo za vladanje. In za konec, če mi je dovoljeno vrniti retrospektivni spominski vložek: če bo kdo še kdaj kaj delil v slovenski skupščini (parlamentu), naj to ne bodo banane, ampak knjiga – zbornik Demokracija in politična kultura. Ta knjiga bi (tudi) poslancem prišla zelo prav. Družboslovna sporočilnost knjige Demokracija in politična kultura zanesljivo ni zanemarljiva tudi za politične elite.

Boštjan Markič

Mali narodi in etnične manjšine v nastajajoči Evropi

(Zbornik razprav, Muenchen, Slavica, 1993, pp. 1–367)

Družboslovje, zlasti sociologija, je bilo dokaj skopo do teoretične obravnave etničnih pojavov, saj je izhajalo predvsem iz »univerzalističnih« podmen o naravi moderne družbe, ko je šlo za stališča, ki so se opirala na »univerzalizem«, lasten parsonsovskemu funkcionalizmu, ali pa razredno-konfliktna stališča, ko je šlo za marxovska izhodišča. Kljub temu etnična problematika ni izginila